

# ldi... kaubõldi kahgid



Sibula eest tuli topelt maksta. 2 x foto Igor Taro

## Vaeldaminõ, lainaminõ, kauplõminõ

«Täus-täve vasta» — määnegi anoma täus kraami vaeldõdi tuu sama anomatäve mäntsegä töösõ kraami vasta. Näütüses kala vilä vasta — mõduannom kõõ sama.

«Sõögikraami lainamisõl tuvvas süüki tagasi sama pall'õ, raha lainamisõ man om tunnistaja'. Ku a anti pant, sis tunnistaja olõ-õs vaia. Kokko lepüt ao müüdä minekil või lainaja pandi hindäle jättä'.

«Vanastõ kaubõldi sulatsit talsipühi perämätsetl pühäl kõrtsih. Sis lätsivä' kõik sulasõ' ja tiinrit' ja peremehe' kõrtsi kokko.

«Tiinja' palgati tiinjidõ kotoh.

Läteh: Eesti Kirändüsmuulumi arhiv

om liiga ütidsõ'. Pandas liitri vai ku pää jo hämmi, sis võta viil mano. Tõõnõkõrd tiia-äi ku pall'õ. Nägijä kutsutas ka juuma. Kiä trehväs mano. Ku hobõsõl om kolm päivä puuslak, sis piat tagasi võtma. Pero vai mäane muu viga, sis võtas tagasi. Hobõsõl piat päitse' ka pääh olõma. Hüvvi taha-ai anda, sis tetäs määntse kablatsõ. Ilma olõ-õi säädüs. Mõni võtt ka põrsast ostõh pand olgi asõmõst kotti üteh.»

Seto' omma' läbi ao olnu' kavala' ja tüütigijä', kiä' kaemalda' kõgõlõ omma' õgast

as'ast löüdnü' kõõ kuis vällä tulla' ja jäieh tuu man eishindäs ja kaotamalda' ummi juur. Niiommõgi löüdü' vanarahvas mälestüisist perüs pall'õ tiidmisi setokõisist, kiä' olli' kaupmehe' mitmõ as'a pääle. Ka pääle laatu, ku k'audi talost tallo potikuurmaga. Rändkaupmehe' käve' kõgõ rohkõba jala, pambu' sääläh, kas puinõ vai lastast tett kast. Rändkaupmehe' olli' juudi', eestläse', võrokõsõ', a ka seto'.

Potisetõ', näid kutsuti ka närtsukaupmehe', käve'

hobõsidõga. Rattilõ oll pant kuurma savianomit, midä nä vaeldi' närtsa vasta. Pääle savianomidõ oll näil viil müvvä' peenebät kraami. Nä vaeldi' anomit ka vilä vasta. Määnest anomat kiä' tahtsõ, tuu anoma täüs oll vaia anda' vilja.

«Närdsokaupmehe' olli' kõgõ inäbä seto'. Näid tiiti ku potisetõ'. Näid kutsiti tuuperäst nii, õt rõividõ vasta anni' savist anomit. Anomit tuudi Rõngust ja Räpinä vabrkast. Vaeldõdi kats täüt rüki — annom. Kaaru võõdõti õnnõ uma hobõsõ jaos. Kaar oll otav taso-os vidämist,» nii om arhiivih kiräh.

«Vaeldamisõ jaos omma' näil anoma', parebal juhul ka portelanist, mängoas'a' (savi-paräsi) nä raha iist osta' taha-ai'. Kaup k'au lihtsalt, tulõ kaupmiis hõikas naase' närtsa ostma ja eis kitt ummi anomit. Kaubõldas.»

«Nimä' omma' huvtav liik inemisi, kiä' toova' kavvõndõst uudisist. Mõni sahvitegijä jäi üüset mu mano latsõpõlvõ taloh. Puuanomidõga kauplõmist oll mu sünnukotoh veid'õ, mii' rahvas tekk eis' uma majapidamisõ jaos nuu' anoma'. Puuanomidõga kaubõldi päämätselt talvõl. Sis

## 5 tiidmist

• **Tiatit rändkaupmiisist, kiä' innep maad omma' k'auuõ, om külh. Nimä' möi' anomit, siidi, rätte. Nimä' käve' jala, puukoorõst pambu' sääläh. Nimä' möi' kraami raha iist ja vaeldi' kraami vasta.**

• **Vili oll hüä vaelduskaup — tuu iist sai kõkkõ, nii süüki ku eloh vaja minevät muud kraami. Vaeldõdi ka valmis tett süüki, näütüses ruuga hernidõ vasta.**

• **Sibulakaupmiisih käve harvakutti. Sibulit vaeldõda-as, näid ostõti raha iist.**

• **Heeringas olõ-õs vaeldamisõs, tuuperäst õt nä olli' liisnalt kalli'. Kallo k'audi eis' rannast toomah. Soolat kalla müüdi harvakutti, rohkõba õks värsket. Kalaga oll hüä kaup tetä' päämätselt paastu aigu.**

• **Huvtav vaeldamiskraam oll Setomaal tõkat, midä tarvõdi kõngsidõ man (tsuva', saapa talla' paatsõkatõdi tuuga kokko).**

Läteh: Eesti Kirändüsmuulumi arhiv

kergep suurõ kuurmaga liiku' talost tallo. Rii pääl olli' valgõ' anoma'. Värmilitsi anomidõga olõ-õi ma ütteri kaupmiisist nännü'. Vaeldusas'a' olli', kanni', pangi', sõgla', tuubri' jmt. Puidsit kaussõ ostõti päämätselt latsilõ, õt kavvaba vasta piasi'. Kõik nuu' anoma' olli' väiga hõste tett. Kost kaupmehe' peri olli', tiia-äi. Võõpsu nulgast nä tulli' ja näil oll hoops tõõnõ kõnõlõminõ. Anoma' vaeldõdi vilä vasta, peräst poolõ naati raha iist. Näütüses anti sõgla iist sama sõglatäüs hermit.»

Talomehe' olli' kaupmiisih vasta umajago külmä', tuu oll tuuperäst nii, õt viläga vaeldõh tulli' anoma' umajago kalli'. Hüäs kaubas olli' maalit puuluisda'. Ilosahe värmit, lilli' pääl. Hüä luits oll tuu mia' oll tsia lõvva muudu. Pii-mä kokko ajamisõs ostõti suuri puuluisit. Luitsit tetti ka eis'. Sis hoolta-as, õt olõs tsia lõvva muudu. Ja kaubõldi ka supikulpõga' ja kartohkakulpõga'.

Terve talvõ käve' talost tallo kaupmehe' peipsiveerest. Kallu vaeldõti vilä vasta. Viläga vaeldõdõh vaeldõdi täüs tävve vasta. Üts kausitäüs kallu, tõõnõ vilja — mõõdõti sama kausiga'

«Kaupmiisih oll kuumaga kõõ kats, üts jäi kõõ kuurma mano. Tuu oll tuuperäst nii, õt sagõhõhe proomti kallu kuurmast ar' varasta'. Tuud peerä-äs vargusõst, a niisama näppamisõst.

Kala' olli' värskõ, soolatusiga kaubõldi harva. Kaup tetti nii, õt kaupmiis sõit hiläkeiste läbi külä. Sagõhõhe olli' kala' lumõga segi siät, õt kaalu olõs rohkõba. Säane kalamiis sai naisi käest kõvastõ sõimada. Tull ka tuud perüs pall'õ ette, õt kallu vasta anti purust vilja,» ütles üts arhiivimälestüs.

«Õga innebidi pall'õ kallu tunda-as. Asi käve õks rohkõba tükki tükki vsta ja täüs tävve vasta,» ütles tõõnõ.

Kalamehe' tulli' Peipsi vai Pihkva järve päält. Inäbä paastu aigu, sis oll liha süüminõ vindlälisil ja tõisil õigõusu inemistõl keelet. Oll ka säntsit, kiä' osti' kallu üle.

Kalamehe' sõidi' hobõsidõga küläst küllä ja tänti': «Kalla võtma!» vai vinne keeleh «Rõõbu, rõõbu!» Kallu vaeldõdi vilä vasta. Kalamehel oll annom üteh ja ku kiäki tahtsõ kallu, sis tull täl ka niipall'õ vilja anda'.

Kaubavalikust viil, õt enäbält jaolt Setomaal vaelduskaup puuanoma' olõ-õs ja vaest tuuperäst, õt sagõhõhe titti säntse' as'a' kotoh eis' valmis. Puuanomit tuudi ka Petsere laatu päält.

Kaupmehe' olli' ka lõõhkõ'. Mõnigi kõrd anni' hüäle ostjalõ kompekke päälekauba. Vannulõ naisilõ tõi' suuri silmiga nõklu. Õgalütel oll uma hüüdnimi ant rahva puult. Kõgõ miildejäävabä' võisi' saia' ka laulu sisse. ■

## NULGÕST

### Saadikute valimiskoosolek Tallinnas

Kodanikulgatuse korras kutsutakse teisipäeval, 28. oktoobril 2008 kell 18.00 Tallinna Õpetajate Majas (Raekoja plats 14) kokku avalik rahvakoosolek, et ühiselt valida saadikud Värskas toimuvalle setode suurimale esinduskogule. Osalema on oodatud kõik Tallinna ja Harjumaa setod. Info: 51 140 79 (Rines Takel), rines@hotmail.ee (setomaa.ee)



### «Elu Lugu» Berliinih

Berliini Eesti Saatkonna huunõh panti 25. septembril kaemisõst vällä Siiri Taimla (pildih), noorõ kunstnigu seto-teemalisõ' kunsti-teosõ'. Näütüses organisiire Berliini suursaatkonna kultuuriaatasee Reet Weidebaum. Avamisõl kõnõl Eesti presidendiprova Evelin Ilves ja lauli' ansambli Õõ Seto' liikmõ' Sarvõ Õõ ja Maar'a.

Taimla Siiri om Eesti Kunstiakadeemiah saanu' joonstamisõ erialal magistrikraadi. Inne om tä opru' õgasagamatsi tõisi kunstierialasit ja niimuudu hindä jaos «tuu õigõ» löüdnü' — Siiri om ummi tõie sisse pandnu' kokko joonstamisõ ja maalimisõ võttõ. Timä teosõ' omma' õrna' ja õhulitsõ', nii ku tä eiski' om. Säane tehnika and edesi kaovust, igävikulitsi väärtüisi ja elokurbaust. Om väiga sümpaatnõ näta', kuis muudu kunstnigu tõie olõminõ lätt hõste kokko timä hindä olõmisõga'. Siiri püüd näüdüatä', mia' om inemisõh väärtuslikku ja panda' kaejiti üteh mõtlõmma ka sotsiaalsidõl probleemel. Näütüs «Elu lugu», midä saa Berliini Suursaatkonnah kaia' õgal kolmapäeväl koni' tulõva aastaga 7. jaanuarini', näüdüatäs seto naisi. Tegijäl hindäl olõ-õi Setomaal juuri, a tä om löüdnü' seto naisih väärtüisi, midä muial inäp olõ-õi'.

Eesti presidendi naane Ilvese Evelin kiä' oll tulnu' näütüst vallaõl tegemä, üteli, õt no om tä löüdnü' kunsti, mia' om hõste mõistõtav ja esinduslik ja minkaga om hüä minnä' Euroopahe ja maailma näütämä Eestit ja Eesti kunsti. (Sarvõ Maar'a)

### Üliõpilased mõõdistasid talusid

Eesti Kunstiakadeemia arhitektuuriteaduskonna tudengid on mõõtmis- ja geodeesiapraktika raames 2007. aasta suvel üles mõõdistanud kõik talud Suur- Rääpsõva ja Kolossova külaõdes Värskas vallas.

Tõõ sisaldab nii külaõde maastiku ja mõõdistatud hoonete üldise loomustust ja analüüsi ning palju detailiseid jooniseid, lõikeid taluhoonetest, õueplaneeringutest.

Tutvust praktika käigus valminud tõõga saab teha Seto Käsitüü Kogo kontorist Obinitsa koolimaja 2. korrusel kolmapäeviti kell 9 — 17. (setomaa.ee)